

Міністерство культури України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової
Варшавський музичний університет Фридерика Шопена
Таньшанський університет
Інститут культурології НАМУ
Український центр культурних досліджень МКУ
Громадська Рада при МЗС України

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА
ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА
ХУДОЖНЬОГО ПРОСТОРУ
XXI СТОЛІТТЯ

*Матеріали
Міжнародної науково-творчої
конференції*

Одеса - Київ - Варшава
2014

Івановська Ніна В'ячеславівна

КНИЖКОВИЙ АРСЕНАЛ В КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ КИЄВА

8 квітня у Мистецькому Арсеналі відкрилася IV Міжнародний фестиваль "Книжковий Арсенал" – найбільша подія в Україні, що об'єднує літературу і мистецтво. Особливість Книжкового Арсеналу у тому, що він пропагує погляд на книгу не лише як на продукт, але й як на важливу частину ширшого культурного процесу, сучасного стилю життя. Місія фестивалю – популяризувати читання, створити актуальний, міждисциплінарний контекст навколо книги, стимулювати розвиток українського книговидавництва шляхом міжнародного обміну, підтримати сучасну інтелектуальну і мистецьку книгу, відобразити спорідненість літератури з іншими видами творчості – візуальним мистецтвом, кіно і музикою. Фестиваль тривав до 13 квітня 2014 року.

Книжковий Арсенал – це 5-денний насичений марафон подій для різноманітних аудиторій: Виставка-ярмарок за участю 100 видавництв, книжкових проектів та міжнародних партнерів пропонує широкий вибір художньої, дитячої, pop-fiction і мистецької літератури та найкращу атмосферу для інтелектуальних покупок і відкриттів. Щороку ярмарок відвідує близько 40 тисяч читачів.

Книжковий Арсенал 2014 не випадково розпочинається разом із улюбленою киянами Французькою Весною, адже вперше фестиваль вітає Почесного Гостя – ФРАНЦІЮ – країну, з якою Україну пов'язує чимало мистецьких та літературних традицій, фігур, історій та ідей. Французький Інститут та Посольство Франції в Україні запросили 10 гостей, серед яких, зокрема, Давід Фонкінос – один із найпопулярніших сучасних французьких письменників, автор роману "Ніжність" (екранізованого з Одрі Тоту у головній ролі). На літературних франкофілів очікують презентації нових книг, кінопокази, лекції, зустрічі і круглі столи.

У рамках фестивалю відбулося понад 200 подій, його відвідали близько 30 відомих письменників, впливових літературних діячів та інтелектуалів із 10 країн. Міжнародними партнерами фестивалю цього року є Гете-Інститут в Україні, Австрійський культурний форум, Чеський Центр у Києві, Польський Інститут в Україні.

Українська літературна програма Книжкового Арсеналу 2014, окрім традиційних презентацій книжок від видавництв та читань, мала декілька важливих особливостей. Передусім, це освітня програма лекторію, фокус не лише на нових виданнях, але й на передпрем'єрних презентаціях книжок, низка дискусій про літературні тенденції та про-

блеми, що вималювалися протягом 2013-2014 року. Зокрема, частину програми буде присвячено темі взаємин письменника та держави, політики, ідеології, цензури, громадських протестів, війни. Крім того, Книжковий Арсенал продовжить формат публічних подіумних інтерв'ю, який набув значної популярності і став "родзинкою" фестивалю у минулі роки (в рамках проекту "Обмін речовин" розмовляли Юрія Андрухович і Тарас Прохасько, Любка Дереш і Юрій Іздрик, Сергій Жадан й Ірена Карпа, Оксана Забужко й Ігор Померанцев, Віктор Неборак й Іван Малкович, Андрій Курков і Юрій Винничук, Олександр Ройтбурд і Борис Херсонський та інші автори). Цього року на фестивалі також була подібна "програма-в-програмі", але з посиленням медійним акцентом: письменники розмовлятимуть з авторитетними журналістами.

Спеціальна філософська програма Pastiche Project: лекції, воркшопи, покази кінофільмів та роликів, філософський "мерчандайзинг". Філософія була представлена і в попередні роки Книжкового Арсеналу на рівні персоналій, тем і подій. Проте, ця її репрезентація відбувалась у межах інших полів: літературного, культурологічного, критичного. У межах IV Книжкового Арсеналу сучасне українське філософське поле буде представлене як таке, із, якщо не усіма, то багатьма його авторами та диспозиціями: від зовсім молодих проектів, до тих інтелектуалів, без яких сучасна українська культура вже не є мислимою. Потреба у смислому прочитанні українських подій останніх місяців, свідком яких став увесь світ, є очевидною як ніколи. Це загострення не залишилося непоміченим, призвівши до переформулювання теми філософського блоку зі спокійної рефлексії про "Читання і письмо" на "Інтелектуальні образи Майдану: між революцією і війною". Адже якщо філософія не живе сучасністю, вона помирає в інертності інституцій.

"Нова хвиля сучасного арт-самвидаву" – видавничо-лекційний проект Niice, незалежної некомерційної платформи для молодих авторів. Завдання проекту на Книжковому Арсеналі: створення тимчасового коворкінгу, відкритого простору для зустрічей, дискусій, презентацій митців; започаткування створення сучасного українського архіву художнього самвидаву, арт книг та зинів (скорочення від magazine); публікації молодих авторів, які широко демонструють розмаїття ідей, стилів та технік, презентація цих публікацій; демонстрація практичного світового досвіду самвидаву; налагодження діалогу та узгодження співпраці українського молодого автора з європейськими видавцями, представниками культурних незалежних книгарень Берліна, Лондона (Motto, Self Publish Be Happy, TiPiTin та ін.).

PICTORIC – майданчик для спілкування художників, видавців та широкої публіки, яка цікавиться книжковою ілюстрацією. Виставка за підтримки Польського Інституту в Києві та Інституту Книги в Кракові включатиме роботи сучасних українських і польських графіків, студентів з художніх академій Києва, Кракова, Вроцлава та Варшави. Під час події відбувалися творчі зустрічі, лекції та презентації проєктів, пов'язаних з ілюстрацією та видавничою справою. Почесні гості із Польщі – Магдалена Восік, Івона Хмелевська та Павел Павлак – провели творчі майстер-класи та лекції на тему польської сучасної книжкової графіки. На виставці діяла бібліотека.

Виставка "11 світів. Сучасна чеська ілюстрація для дітей". Одинадцять учасників, авторів молодшої та середньої генерації – в алфавітному порядку це Давид Бьом, Вхрсті, Карел Єріє, Луціє Ломова, Галина Міклінова, Петр Нікл, Їржі Франта, Рената Фуцікова, Вендула Халанкова, Павел Чех і Петр Шмалець – своїми творами відповідають на цілу низку питань про спорідненість світів коміксів, і традиційної ілюстративної техніки. А також на роботу сучасних ілюстраторів із техніками колажу та асамбляжу, на добросусідські взаємини ілюстрації з карикатурою, з мультфільмами, текстильним виробництвом, на вплив авторської книги. Один із учасників виставки, Давид Бьом провів майстер-клас з ілюстрації та дитячий захід "Намалюй комікс!".

Секція мальованих історій та графічної прози, міні-ярмарок та кафе коміксів "Даогопак". Секція графічної прози "Даогопак" (видавництво Nebeskey). Виставка-ярмарок мальованих історій та графічної прози. Презентація довгоочікуваного другого тому графічного роману-блокбастера "Даогопак: Шляхетна любов". Тематичне кафе "Даогопак", майстер-класи та автограф-сесія творців мальованих історій, турніри з настільних ігор, подарунки та сюрпризи для дітей від 6 до 60 років. Nebeskey/Небесний ключ — видавничий проєкт українських мальованих історій. Місія видавництва — модернізація національної культурно-міфологічної спадщини в жанрі короткометражної і повнометражної графічної прози. Героями графічних новел і романів видавництва є січові лицарі, козаки-характерники, карпатські мольфари та інші герої української міфології та історії.

Дитяча програма у "Арсеналі Ідей". Спеціально до відкриття "Книжкового Арсеналу" було відкрито новий простір Інноваційного освітнього проєкту для дітей та підлітків "АРСЕНАЛ ІДЕЙ" – Art&Book, наповнений тематичними інсталяціями та арт-об'єктами. Програма трьох інших лабораторій проєкту – Мистецької, Наукової та Інноваційної, також запропонувала юним відвідувачам різноманітні активності,

пов'язані з книгою і читанням. Дитячий майданчик Мистецького Арсеналу цього року включав не лише читання казок та віршів, книжкові інсталяції, творчі майстер-класи і виставки дитячих ілюстраторів, дискусії дитячих видавців, але й мав спеціальний фокус у програмі: "Свобода. Читати, думати, знати, жити вільно". Народжені вільними, сучасні діти можливо більш чітко, ніж дорослі, відчують, що невелика людина не здатна бути ані щасливою, ані захищеною, ані впевненою у своєму майбутньому. Ціла низка заходів для дітей на Книжковому Арсеналі була присвячена темі свободи в літературі, творчості, думках та вчинках. Адже бути вільною людиною – це не лише зовнішня ознака, але й внутрішній духовний вибір. Спеціальні гості: польська письменниця Йоанна Ягелло і російський ноумен, педагог і популяризатор науки для дітей Ілля Колмановський. Також протягом усього фестивалю відбувався Благодійний збір книжок для дітей, позбавлених батьківської опіки, дитячих лікарень та реабілітаційних центрів і хоспісів.

Спеціальна програма кінопоказів у партнерстві з Національним центром Олександра Довженка до 100-річного ювілею режисера і письменника. На відкритті Книжкового Арсеналу відбувся кінопоказ фільму "Сумка дипкур'єра" (реж. О. Довженко, 1927) в рамках циклу музичних кіноперформансів "КОЛО ДЗИГИ" із живим музичним супроводом гурту Zaraska, а протягом фестивалю – ретроспектива "Утопічний спадок українського радянського кінематографа", у якій Центр Довженка разом з українськими та іноземними кінознавцями, мистецтвознавцями й істориками досліджуватиме формування, закріплення та занепад соціалістичної утопії. Трагічні й піднесені події листопада – лютого в Україні показали і те, наскільки сильною є сьогодні жага комплексних соціальних трансформацій, і те, наскільки важко реалізувати цю жагу без позитивної програми докорінних змін. У цьому контексті важливо позбавити саме поняття утопії "утопічних" конотацій – не просто повернути їй право потенційного втілення, але й утвердити утопію солідарного співбуття і спільного блага як неунікний і навіть необхідний горизонт суспільного мислення. Допомогти в цьому може погляд назад, в часи триумфу утопічного мислення. Ми пропонуємо зробити це за допомогою кіно – цього своєрідного дзеркала утопій минулого.

Фестиваль нової музики — спеціальна вечірня програма сучасної класичної музики Книжкового Арсеналу. Партнер фестивалю, агенція "Ухо", презентувала серію концертів відомих на весь світ сучасних композиторів і виконавців із України, Великобританії, Італії і Росії. Зокрема, відкрила фестиваль аудіо-візуальний перформанс проекту Blook і художниці Дарії Кузьмич. Також у програмі заплановані чотири фортепіанні

концерти, зокрема, виконуватимуться унікальні, ніколи раніше не виконувані наживо у Києві твори: британський віртуоз Марк Нуп, записи якого видаються на багатьох поважних лейблах, серед яких Sub Rosa і Wergo, зіграє нову інтерпретацію Першої книги прелюдій Клода Дебюссі і твір сучасного англійського композитора Лоуренса Крейна, а український піаніст Євген Громов презентував перший монографічний концерт авангардного петербурзького композитора Олександра Кнайфеля.

"МІСТОКИЇВ" – проект у співпраці Книжкового Арсеналу та Книгарні "Є"; серія заходів, присвячених київському тексту в літературі й міським (власне, київським) повсякденним практикам. Цьогоріч Київ яскраво засвідчив, що здатний бути мостом поміж епохами, культурами, регіонами, окремими людьми. Під час літературних читань, розмов, лекцій своїм баченням столиці, її мешканців поділяться письменники, історики-клезнаві, культурологи, соціологи, громадські діячі. Увагу, зокрема, буде приділено тому, яким Київ постав під час подій останніх місяців і як може змінюватись після пережитого.

Іванюк Ірина Андріївна

МОНАСТІРСЬКІ БІБЛІОТЕКИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЦЕРКОВНОГО СПІВУ У КИЄВІ У ХІХ СТ.

Значна увага у монастирях Києва у ХІХ ст., як і у попередні століття, приділялася церковному співу, який був обов'язковою складовою богослужіння. Обителі докладали значних зусиль до комплектування хорів і належного забезпечення їх функціонування. У зв'язку з цим у фондах монастирських бібліотек зосереджувалися необхідні для навчання й забезпечення роботи хорів книги. А у школах і притулках, які функціонували при монастирях проводили відбір талановитих дітей до церковних хорів.

Питання збереження у монастирських бібліотеках нотних рукописів і друкованих видань у різний час привертало увагу таких науковців як М.І. Петров, Ю.П. Ясиновський, М. Васильєв, А.В. Денисенко. Джерельну базу дослідження становлять архівні документи фондів 127, 128, 130, 169 Центрального державного історичного архіву України в м. Києві. Тому метою дослідження є визначення ролі монастирських бібліотек у функціонуванні церковних хорів і шкіл хорового співу.

На початок ХІХ ст. бібліотеки київських монастирів зібрали значну кількість рукописних і друкованих видань, одним із завдань яких, було сприяння ефективному функціонуванню церковних хорів. Важливу роль у цьому процесі відігравали настоятелі і Духовні собори чи правління обителі, які приймали рішення щодо закупівлі і друку необхід-